

ΑΡΘΡΑ

Η κρίση μετά την κρίση και η νέα κανονικότητα

Ο χαρακτηρισμός επιστροφή στην ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ -όρος ευρύτατου εννοιολογικού περιεχομένου- είχε οριστεί με εύλογη έμφαση, βαθύ περιεχόμενο και υψηλές προσδοκίες, ως το επόμενο αναγκαίο και διορθωτικό παραγωγικό βήμα για την οικονομία και την κοινωνία, για τη λεγόμενη μεταμνημονιακή περίοδο της οκταετούς κρίσης.

Ωστόσο ο εξαιρετικά συμβολικός του χαρακτήρα για την περίπτωση μας προοριζόταν να προσδιορίσει το περιεχόμενο μίας δυναμικής επανόδου -όχι απλά στον βαθμό του τυπικού και του αναμενόμενου- αλλά πρωτίστως σε ένα δυναμικό, υγιές και βιώσιμο οικονομικό και κοινωνικό άλμα της χώρας.

Προέβλεπε δηλαδή, κεφαλαιοποίηση στις εν δυνάμει υπάρχουσες προδιαγραμμένες και μνημονιακά ενισχυμένες προϋποθέσεις, με στόχο να εξασφαλιστεί το εφελύγιο για την οικονομική μεγέθυνση και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη της χώρας.

Και τα πράγματα φαίνεται να πηγαιναν καλά, για μία επιστροφή στην κανονικότητα!

Οι πρωτόγνωρες όμως επιπτώσεις της πανδημίας και τα επακόλουθα αναγκαστικά μέτρα άμβλυνσης των συνεπειών της, σε πεδία ανθεκτικότητας της υγειονομικής περίθαλψης αλλά και αντιμετώπισης των κοινωνικών επιπτώσεων, έφεραν πρόσθετη αβεβαιότητα μπροστά σε μία νέα επικίνδυνη πραγματικότητα, με ζητήματα όχι μόνο οικονομικά, αλλά κοινωνικά -ακόμη δε και υπαρξιακά- λόγω της φύσης της κρίσεως.

Η δυσκολία είναι πλέον μπροστά μας.

Μιλάμε για ΝΕΑ ΚΡΙΣΗ μετά την ΚΡΙΣΗ, με κύριο χαρακτηριστικό το αβέβαιο και το ανησυχητικό, σε ό,τι αφορά το ΠΙ πρέπει να γίνει και κυρίως ΠΙ πρέπει να θυσιάσουμε, για να επαναφέρουμε και να κρατήσουμε ζωντανή τη τραυματισμένη οικονομία και κοινωνία, εν όψει μάλιστα ενδεχόμενης έξαρσης της πανδημίας.

Είναι περισσότερο από σαφές ότι οι απαιτήσεις μας οδηγούν πλέον σε μία πιο σύνθετη, ευρύτερη, αλλά και πιο δύσκολη, ΝΕΑ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ.

Μία πραγματικότητα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και απαιτήσεις, όπου οι περιορισμοί και οι ευκαιρίες από την πρόσθετη πλέον κρίση πρέπει να μπουν με τη δέουσα προσοχή στη ζυγαριά του ορθολογισμού.

Κυρίως δε να δούμε τι ήρθε και τι πρόκειται να μείνει, όχι μόνο με απλή αναφορά στο επιμέρους «ζήτημα» του αυστηρού περιορισμού της διά ζώσης επαφής στον επαγγελματικό και κοινωνικό χώρο, αλλά ενδεχομένως και σε επίπεδο ριζικής αλλαγής, τόσο του εργασιακού όσο και του ίδιου του παραγωγικού υποδείγματος της χώρας.

Έχουμε δύο σημαντικές προκλήσεις.

Από τη μία πλευρά, καλούμεθα να προχωρήσουμε, με άλμα και όχι απλώς βήμα, σε ώριμο ψηφιακό μετασχηματισμό και σε παρόμοιες καινοτομίες. Πρόκειται για στόχους που απαιτούν δομές γρήγορης επεξεργασίας μεγάλου όγκου πληροφοριών, προδιαγραφές άμεσης ανταπόκρισης και διαχείρισης ροής εργασιών, τόσο στον ιδιωτικό όσο και κυρίως στον δημόσιο τομέα.

Και αυτό, χωρίς να αγνοήσουμε τα θετικά και αρνητικά διδάγματα από τη μέχρι τώρα εφαρμογή του εναλλακτικού θεσμού της τηλεδιάσκεψης, ως εργαλείου ευρύτερης και αποτελεσματικής ομαδικής διαδικτυακής συνεργασίας, όπως την επέβαλαν τα ανα-

καστικά πρωτόκολλα υγιεινής.

Από την άλλη πλευρά, σε ό,τι αφορά το νέο παραγωγικό μας μοντέλο, είναι καιρός να μειώσουμε τον υψηλό βαθμό εξάρτησης της οικονομίας μας από τομείς που διακρίνονται για τον κυκλικό ή εποχιακό τους χαρακτήρα, ή ακόμη από τη φύση τους εμφανίζονται ευάλωτοι μπροστά σε απρόβλεπτες εξωτερικές επιδράσεις.

Για παράδειγμα, δεν μπορεί να μη θεωρείται καλή σκέψη, παράλληλα με τον τουρισμό και τη δεδομένη πολυλαπλασιαστική του επίδραση στην οικονομία, να κεφαλαιοποιήσουμε συστηματικά και σε πάρα πέρα ασφαλέστερη παραγωγική προστιθέμενη αξία.

Να στραφούμε σε τομείς όπως η μεταποιητική παραγωγή, το διαμετακομιστικό εμπόριο και τα σύγχρονα κέντρα logistics, την πρόσρινη ανάπτυξη με μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος, την ενίσχυση του συ-

στήματος υγείας, τον ιδιαίτερα δυναμικό τομέα της φαρμακοβιομηχανίας, ή και άλλες προσφερόμενες επιλογές, που θα διεκδικούσαν ανταγωνιστικά μερίδια στις αγορές του εξωτερικού.

Σε αυτή τη νέα τάξη των πραγμάτων, με ζωντανό όραμα την παραγωγική επανεκκίνηση της οικονομίας μας, εξ ορισμού ο παράγων φορολογία και γενικά οι φορολογικές πολιτικές, με τον αναδιανεμητικό, ρυθμιστικό και αναπτυξιακό τους ρόλο, μπορούν να συμβάλουν από την πλευρά τους στην επιθυμητή αποκατάσταση και ομαλή λειτουργία της ΝΕΑΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ.

Αρκεί να υπάρχουν τα σωστά αντανάκλαστα από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας, αλλά και στοχευμένη προσαρμοστικότητα των φορολογικών επιλογών, με σύνεση και επιλεκτικότητα, στις αλλαγές του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, είτε αυτές προέρχονται από το εσωτερικό ή εκπορεύονται από τον διεθνή χώρο.

Πρωτίστως και εν όψει και των ειδικών συνθηκών που βιώνουμε σήμερα, τα επιλεγόμενα μόνιμα ή/και κυκλικού χαρακτήρα φορολογικά μέτρα, θα πρέπει από την πλευρά τους να περιέχουν ανάλογες ευφυείς και λειτουργικές προβλέψεις, ώστε να ενεργούν σαν αντίδοτο αλλά και σαν πρόσθετο ανθεκτικό «ανάχωμα» προστασίας, απέναντι στις συνέπειες της πανδημίας Covid-19, μέχρι αυτές να απαλειφθούν.

Στην κατεύθυνση αυτή, η Φορολογική Επιτροπή του AMCHAM, σε πλήρη συντονισμό με το διαδικτυακό πρόγραμμα e-TAX FORUM SERIES του Επιμελητηρίου, διατηρεί την πάντα ετοιμότητα και πρόθυμη διάθεση συνεργασίας με τους αρμόδιους φορείς της Δημόσιας Διοίκησης. Αυτό πάντα, για λογαριασμό της Επιχειρηματικής Κοινότητας αλλά και σε πλήρη στήριξη της αποστολής του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, ως άτυπου Συμβούλου της Δημόσιας Διοίκησης, με ισχυρή αλλά πάντα εποικοδομητική, συλλογική φωνή.

Κοινός στόχος άλλωστε παραμένει η συνεπικουρική και καθ' ο μέρος της αναλογεί, συνεργασία με την αρμόδια διοικητική και πολιτική ηγεσία, για την από κοινού ενίσχυση του βαθμού αξιοπιστίας και αποδοτικότητας του Φορολογικού και Κανονιστικού μας Συστήματος. Κορυφαίων θεσμών, όπου η ποιότητά τους, όπως έχει χαρακτηριστεί κατά καιρούς από ειδήμονες, αποτελεί και δείγμα του επιπέδου του πολιτισμού μας. [SID:13675065]

*Ο κ. Σταύρος Κώστας είναι οικονομολόγος -φοροτέχνης, Ex Officio - μέλος Δ.Σ. και πρόεδρος Φορολογικής Επιτροπής του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου.

Το προλαμβάνειν κρείττον εστί του θεραπεύειν

Η πρώτη «μάχη» με την πανδημία Covid-19 κατέδειξε τη σημασία της προληπτικής παρέμβασης και δη ότι η έγκαιρη λήψη μέτρων αποτρέπει επιπτώσεις με πολύ υψηλότερο κόστος και εξομαλύνει τη διέλευση επί αχαρτογράφητων υδάτων. Ωστόσο, ουδείς μπορεί να αποκλείσει ενδεχόμενη επανάκαμψη του ιού, και ασφαλώς δεν μπορεί να προσδιορίσει τις συνέπειες στο οικονομικό περιβάλλον και ειδικότερα στις συμβατικές σχέσεις.

Πρέπει να επιστημανθεί ότι πλέον, τόσο η πανδημία αυτή καθαυτή όσο και τα τυχόν νέα μέτρα περιορισμού διασποράς του ιού κατόπιν κρατικής παρέμβασης πολύ δύσκολα θα μπορούν να αξιολογηθούν ως γεγονότα ανωτέρας βίας, μη δυνάμενα να προβλεφθούν ακόμα και με μέτρα άκρας επιμέλειας κατά τη σύναψη μιας σύμβασης. Διότι, καθόσον τα συμβαλλόμενα μέρη γνωρίζουν την ύπαρξη της πανδημίας και τη φύση ενδεχόμενων μέτρων αποτροπής μετάδοσης του ιού, εντείνεται η αξιούμενη εξ αυτών επιμέλεια κατά τη σύναψη και εκτέλεση συμβατικών σχέσεων. Έτσι, σε περίπτωση εκ νέου μεταβολής των συνθηκών, η οποία θα επηρεάζει την εκπλήρωση μιας συμβατικής παροχής, διαφαίνεται δυσχερής η απαλλαγή από την υποχρέωση εκπλήρωσής της λόγω ανωτέρας βίας, καθώς και η ενεργοποίηση των διορθωτικών μηχανισμών των συμβάσεων κατά τα άρθρα 288 και 388 ΑΚ.

Μετά ταύτα, μείζον ζήτημα αποτελεί η διαχείριση του συμβατικού κινδύνου σε επίπεδο διαπραγματεύσεων μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, τα οποία καλούνται να επιδείξουν τη δέουσα συμβατική πρόνοια, ώστε να προβούν τα ίδια σε μία αυθεντική κατανομή του ενδεχόμενου κινδύνου έξαρσης του ιού, καθώς και των εν γένει κινδύνων που συνεπάγεται η αναζωπύρωση της νόσου Covid-19.

Σπουδαίο πρακτικό ενδιαφέρον προσλαμβάνουν:

(α) Οι ρήτρες δυσχερείας εκπλήρωσης (hardship clauses), μέσω των οποίων τα μέρη μπορούν να ορίσουν ρητά την εξέλιξη της συμβατικής τους σχέσης σε περίπτωση ανατροπής της οικονομικής ισορροπίας της σύμβασης. Κατά κανόνα, προβλέπεται ως πρωταρχικά υποχρέωση των μερών η αναδιαπραγμάτευση επί σκοπού αναπροσαρμογής της σύμβασης στις νέες συνθήκες (τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν την παράταση των προθεσμιών εκπλήρωσης, την επιμήκυνση της πίστωσης κ.ά.), ενώ είναι δυνατή και η πρόβλεψη αυτόματου τύπου αναπροσαρμογής τιμήματος ή άλλης παροχής (price revision clauses, escalation clauses).

(β) Οι ρήτρες MAC (material adverse change clauses), οι οποίες παρίστανται πλέον πρόσφορες σε περιπτώσεις όπου οι μεταβολές των συνθηκών, επί των οποίων τα μέρη στήριξαν τη δικαιοπρακτική

τους βούληση προς ανάληψη συγκεκριμένης συμβατικής δέσμευσης, αφενός μεν είναι κατά βάση προβλεπτές, αφετέρου δε μπορούν να προσλάβουν τόσο σοβαρό χαρακτήρα ώστε να ανατραπεί εκ βάθρων η αρχική ισορροπία μεταξύ των εκατέρωθεν συμβατικών παροχών. Στο πλαίσιο της ρήτρας MAC τα μέρη μπορούν να ορίσουν συγκεκριμένα γεγονότα, τα οποία ρητώς θα εξαιρούνται από το ρημιστικό βελνεκές της ρήτρας (carve-outs), καθώς επίσης και να κατονομάσουν ρητώς ορισμένα γεγονότα, τα οποία θα θεωρούνται ως ικανά να επισύρουν ουσιώδη δυσμενή μεταβολή και άρα να επιφέρουν την εφαρμογή της ρήτρας (carve-ins). Επιπλέον, μία ρήτρα MAC θα μπορούσε να εξαρτά τη συνέχιση της σύμβασης και την εκπλήρωση των συμβατικών παροχών από την πορεία της γε-

νικής οικονομίας ή του επιχειρηματικού κλάδου στον οποίο δραστηριοποιούνται τα μέρη (economy/market MAC clauses). Εφόσον συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της ρήτρας MAC, θα απονέμεται στο μέρος που την επικαλείται, είτε δικαίωμα αποδέσμευσης, δηλαδή καταγγελίας ή υπαναχώρησης, είτε δικαίωμα αναπροσαρμογής του περιεχομένου της σύμβασης (π.χ. μείωση τιμήματος), τα οποία (δικαιώματα) ενδέχεται να συνοδεύονται και από την υποχρέωση καταβολής ποινικής ρήτρας ή αποζημίωσης είτε από τον αντισυμβαλλόμενο εκείνου που επικαλείται τη ρήτρα MAC είτε από τον ίδιο τον τελευταίο.

Γίνεται αντιληπτό ότι η εξέλιξη της πανδημίας και το πως συν τω χρόνω θα επηρεάζει το παγκόσμιο γίγνεσθαι και επιχειρείν αποτελεί παράγοντα που θα επηρεάσει τη δομή και το περιεχόμενο των εμπορικών συμβάσεων. Διά τούτο, αποκτά πρωτεύουσα σημασία η αξιολόγηση και ο νομικός έλεγχος της σύμβασης (due diligence), ώστε να επιλέγεται η βέλτιστη διατύπωση κατά το στάδιο της κατάρτισής της, αλλά και να εντοπίζονται ερμηνευτικές εκδοχές που δύνανται να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο διαπραγματεύσεως ή αντιδικίας. Η συμβατική πρόληψη μέσω της διαμόρφωσης ειδικών όρων στο συμβατικό κείμενο θα προσδώσει στα μέρη την απαιτούμενη προβλεψιμότητα ως προς τον τρόπο που θα διαχειριστούν τους κινδύνους που δύνανται να ανακύψουν στο παρόν ευμετάβλητο πε-

ριβάλλον, θα διασφαλίσει την ασφάλεια των συναλλαγών, αλλά και το θεμελιώδες έρεισμα της ενδεχόμενης «ως ultimatum refugium» διορθωτικής δικαστικής παρέμβασης.

Οι επιπτώσεις της πανδημίας καταδεικνύουν ότι παραμένει διαχρονικά επίκαιρη και στο συμβατικό πεδίο η υποκράτειος ρήση: «Ασφάλεια εστί το προνοείν και προλαμβάνειν. Το δε προνοείν και προλαμβάνειν κρείττον εστί του θεραπεύειν».

[SID:13675066]

*Ο κ. Ευστάθιος Γ. Πογαρίδης είναι δικηγόρος Παρ' Εφέταις, ΜΔΕ Αστικού, Αστικού Δικονομικού & Εργατικού Δικαίου, Associate στην «Αργυριάδης Δικηγορική Εταιρεία».

Του Ευστάθιου Γ. Πογαρίδη*

Τόσο η πανδημία αυτή καθαυτή όσο και τα τυχόν νέα μέτρα περιορισμού διασποράς του ιού κατόπιν κρατικής παρέμβασης, πολύ δύσκολα θα μπορούν να αξιολογηθούν ως γεγονότα ανωτέρας βίας, μη δυνάμενα να προβλεφθούν ακόμα και με μέτρα άκρας επιμέλειας κατά τη σύναψη μιας σύμβασης.